

KAMULAŞTIRMASIZ HUKUKİ EL ATMA DAVALARINDA GÖREVLİ YARGI YERİ

Kamulaştırmasız el atma, kamulaştırma yetkisi bulunan bir kurumun özel mülkiyete tabi bir taşınmaza, yasal bir yetkiye dayanmaksızın ve kamulaştırma yapmaksızın kalıcı bir şekilde el konulması anlamına gelmektedir.

Fiili El Atma —————> İdarenin hukuka aykırı davranarak, yasal yollardan kamulaştırma yapmaksızın, bilerek veya bilmeyerek, malikin rızasına dayanmaksızın ve bedelini ödemeksizin özel mülkiyete tabi bir taşınmazın üzerine bina vb. tesis edilmesi veya taşınmazı kamu hizmeti için ayırmak suretiyle fiilen el atılmasıdır.

Hukuki El Atma —————> İdarenin başlangıçta özel mülkiyete tabi taşınmazı yasalara uygun bir şekilde uygulama imar planı programı kapsamına alarak ilgili taşınmazı kamulaştırılmak suretiyle kamu hizmetine tahsis etmesi ancak lehine kamu hizmetine tahsis edilen ilgili idarenin imar planını uygulamaya hiç almaması ya da makul süre içerisinde imar planına uygun herhangi bir işlem tesis etmemesidir.

Kamulaştırmasız el atma durumunda, malikin taşınmazına haksız olarak el atan idareye karşı men’i müdahale veya bedel davası açabileceği ilk olarak Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 16.05.1956 gün ve 1/6 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. 16.05.1956 gün ve 1/7 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile de, bu şekilde açılacak bedel davalarında zamanaşımının söz konusu olmayacağına karar verilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 15.12.2010 tarih ve E:2010/5-662, K:2010/651 sayılı kararında;

“uzun yıllar programa alınmayan imar planının fiilen hayata geçirilmemesi nedeniyle kamulaştırma ya da takas cihetine gitmeyen davalı İdarece, pasif ve suskun kalınmak ve işlem tesis edilmemek suretiyle taşınmaza müdahale edildiği; bu haliyle İdarenin eyleminin, mülkiyet hakkının özüne dokunan ve onu ortadan kaldıran bir niteliğe sahip bulunan kamulaştırmasız el koyma olgusunun varlığı için yeterli bulunduğu”

denilmiş olup hukuki el atma da kamulaştırmasız el atma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu kararda görev yönünden herhangi bir değerlendirme yapılmamış, uygulamada ise adli yargının görevli olduğu kabul edilmiştir.

Ancak 11.06.2013 tarih ve 28674 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6487 sayılı Kanun’un 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’nun geçici 6. maddesinde değişiklik yapan 21. Maddesinin 10. Fıkrasının 6. cümlesinde;

“Uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmi kurumlara ayrılmak suretiyle veya ilgili kanunların uygulanmasıyla tasarrufu kısıtlanan taşınmazlar hakkında, 03.05.1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununda öngörülen idari başvuru ve işlemler tamamlandıktan sonra idari yargıda dava açılabilir.”

hükmüne yer verilmek suretiyle “hukuki el atma” olarak nitelendirilen, imar planındaki belirleme sebebiyle mülkiyet hakkına getirilen kısıtlamadan kaynaklanan tazminat davalarının görüm ve çözümünde İdari Yargının görevli olduğu öngörülmüştür.

2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun geçici 6. Maddesinde yapılan değişiklik akabinde bazı fıkraların iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine itiraz başvurusu yapılmış olup, Anayasa Mahkemesi 25.09.2013 tarih 2013/93 E. 2013/101 sayılı kararında; *"Sonuç olarak, davacının taşınmazının imar planlarında "dere mutlak koruma alanı"nda bırakılması nedeniyle, tasarruf hakkının kısıtlanmasının kamulaştırmasız el atma sonucu olduğu ve tasarruf hakkının kısıtlanması sebebiyle doğan zararın ancak idari yargıda açılacak bir tam yargı davasına konu edilebileceği sonucuna ulaşılmaktadır."* şeklinde karar verilmiştir. Bu karar üzerine Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 30.10.2013 tarih 2013/603 E. ve 2013/1503 yılında verdiği karar ile, hukuki el atmalardan kaynaklanan bedel istemli davalarda idari yargının görevli olduğunu hüküm altına almıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin 20.12.2018 tarih ve 2016/181 E., 2018/111 K., sayılı kararı ile "hukuki el atma" dan kaynaklı açılan davalarda görevli yargı yeri sorunu son bulmuş olup görevli yargı yeri adli yargı olarak kabul edilmektedir.

20.00.2016 tarih ve 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 33. maddesiyle 2942 sayılı Kanun'a eklenen ek 1. maddesinin;

".... Bu süre içerisinde belirtilen işlemlerin yapılmaması halinde taşınmazların malikleri tarafından, bu Kanunun geçici 6 ncı maddesindeki uzlaşma sürecini ve 3194 sayılı İmar Kanununda öngörülen idari başvuru ve işlemleri tamamlandıktan sonra taşınmazın kamulaştırmasından sorumlu idare aleyhine idari yargıda dava açılabilir."

kısmı, Anayasa Mahkemesinin 05/04/2019 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 20.12.2018 tarih ve E:2016/181, K2018/111 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Anayasa'nın 153. maddesi: *"Anayasa Mahkemesi kararları ... yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar."* şeklinde son derece açık olup Anayasa Mahkemesi kararları, tüm kamu kurumlarınca ve davaya bakan hakimlerce uyulması, göz önüne alınması gereken kararlardandır.

2018 yılından sonra verilen Yargıtay kararlarına bakıldığında da görüleceği üzere 2013 yılından önce verilen içtihadına dönülerek hukuki el atmadan kaynaklı açılan davalarda adli yargının görevli olduğuna hükmetmiştir.

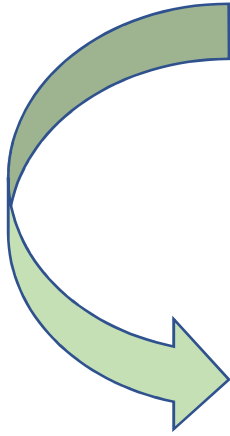
Yargıtay 5. Hukuk Dairesi 04.07.2019 tarih ve 2018/207 E., 2019/13651 K. sayılı kararında idari yargıda dava açılabilirliğine ilişkin kısmın da Anayasa Mahkemesince iptal edildiğine vurgu yapılarak;

"...Bu itibarla taşınmaza davalı idarece fiilen el atılmamış ise de makul süre içinde imar planına uygun herhangi bir işlem tesis edilmediğinden kamulaştırmasız el atma olgusu

gerçekleşmiş olup, taşınmazın aynına ilişkin bu davaya bakmak Adli Yargının görevidir.” şeklinde karar vermiştir.

Yine yakın tarihli **Yargıtay 5. Hukuk Dairesi 03.03.2021 tarih ve 2020/10454 E., 2021/2531 K. Sayılı kararında;**

“Bu itibarla dava konusu taşınmazın uzun yıllardan beri kamu hizmetine tahsis edilmiş olması nedeniyle, fiilen el atılmamış olsa dahi mülkiyet hakkının süresi belirsiz şekilde kısıtlanması nedeniyle kamulaştırmaz el atma olgusu gerçekleşmiş olup, taşınmazın aynına ilişkin bu davaya bakmak Adli yargının görevidir.” şeklinde karar vermiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi’nin 2018 yılından sonra verdiği, hukuki el atmadan kaynaklı açılan davalarda görevli yargı yerinin idari yargı olduğu yönünde verdiği kararlar AYM’nin iptal kararı sonrasında açılacak olan davalarda görevli yargının belirlenmesi noktasında yanıltıcı nitelikte olup Uyuşmazlık Mahkemesi kararları tüm kamu kurumlarının veya bir davaya bakan hakimin uyması zorunlu kararlardan olmayıp sadece uyuşmazlık konusu dosya açısından kesin hüküm oluşturmaktadır. Yine Uyuşmazlık Mahkemesi’nin yeni çıkan kararlarına bile bakılsa dahi uyuşmazlık konu dosyada davanın 2018 yılından önce açıldığının olası olduğu ve AYM kararlarının geriye yürüyemeyeceği ilkesi düşünüldüğünde hala idari yargının görevli olduğu yönünde kararlar görmemiz mümkündür.